

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана

Факультет фінансів
Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма	«Управління фінансовим бізнесом»

Форма здобуття освіти: *очна (денна)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Розвиток мікрокредитування населення в Україні»**

здобувача **Бесарабця Артема Сергійовича**
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри банківської справи та страхування
(наукова ступінь, учене звання, посада)

(підпис) П.М. Чуб
(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____ Л.О. Примостка

Київ 2026

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 49 сторінок, 9 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел із 45 найменувань.

«Розвиток мікрокредитування населення в Україні»

Об'єктом дослідження є процес мікрокредитування населення.

Предметом дослідження є економічні відносини, механізми та інструменти мікрокредитування населення, що виникають у процесі діяльності фінансово-кредитних установ.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - на основі дослідження теоретичних засад та сучасного стану мікрокредитування населення в Україні визначити напрями підвищення його ефективності та подальшого розвитку з урахуванням економічних умов та регуляторного середовища.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність та економічну природу мікрокредитування;
- визначити основні форми та види мікрокредитів;
- охарактеризувати учасників ринку мікрокредитування;
- проаналізувати зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення;
- проаналізувати сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні та оцінити роль небанківських фінансових установ у його розвитку;
- дослідити проблеми, ризики та перспективні напрями розвитку мікрокредитування в Україні.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. У роботі систематизовано теоретичні підходи до визначення сутності мікрокредитування, узагальнено форми, види та особливості функціонування ринку мікрокредитних послуг, а також розкрито роль небанківських фінансових установ у його розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання сформульованих висновків і пропозицій для вдосконалення

механізмів мікрокредитування, підвищення прозорості кредитних продуктів, зниження ризиків для позичальників та удосконалення регуляторної політики у цій сфері.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2026.

Рік захисту роботи 2026.

Ключові слова: мікрокредитування, мікrokредит, небанківські фінансові установи, фінансова інклюзія, споживче кредитування, онлайн-кредитування, кредитний ризик, регуляторна політика, цифровізація, ринок мікрокредитування.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1 Сутність та економічна природа мікрокредитування	6
1.2 Форми, види мікрокредитів та учасники ринку мікрокредитування	15
1.3 Зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення.....	20
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	25
2.1 Сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні	25
2.2 Роль небанківських фінансових установ у розвитку мікрокредитування.....	30
2.3 Проблеми, ризики та перспективні напрями розвитку мікрокредитування в Україні	38
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми. Мікрокредитування населення посідає помітне місце у структурі фінансових послуг, оскільки забезпечує швидкий доступ фізичних осіб до позикових коштів за спрощеною процедурою. Для України розвиток цього сегмента набув додаткової ваги в умовах воєнних ризиків, нерівномірної динаміки доходів домогосподарств, посилення ролі небанківських фінансових установ і поширення цифрових каналів надання кредитів. Розширення ринку мікрокредитування супроводжується не лише зростанням фінансової доступності, а й загостренням питань вартості кредиту, боргового навантаження, прозорості умов договору та якості державного регулювання. За таких умов наукове осмислення теоретичних засад, сучасного стану та перспектив розвитку мікрокредитування населення в Україні набуває прикладного значення для фінансово-кредитних установ і регуляторного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що окремі аспекти мікрокредитування населення вже дістали висвітлення у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Правові засади діяльності мікрофінансових організацій та особливості регулювання цього сегмента розкрито у дослідженнях Н. В. Троцюк. Питання споживчого кредитування, його сучасного стану та тенденцій розвитку в Україні досліджено у працях В. Д. Сидорука. Роль небанківських фінансових установ у функціонуванні фінансового ринку та їх адаптацію до нестабільного економічного середовища розглядали І. Назаркевич, Н. Дацків, Л. Петик, О. І. Заславська. Фінансову інклюзію, альтернативне кредитування та цифрову трансформацію кредитних послуг аналізували О. І. Давимука, Л. О. Примостка, І. Краснова, О. Примостка, А. Нікітін, В. Шевальдіна. Окрему групу становлять праці, присвячені ризикам онлайн-кредитування, поведінковим аспектам кредитної інклюзії, а також зарубіжному досвіду мікрокредитування, зокрема роботи В. О. Лозової, Н. В. Кривень, Е. Анджелі, А. Чівічі, Ф. Бомбажа. Разом з тим недостатньо систематизованими залишаються питання поєднання фінансової доступності та

відповідального кредитування, оцінки ролі небанківських фінансових установ у розвитку мікрокредитування в Україні, а також визначення практичних напрямів підвищення ефективності цього сегмента з урахуванням сучасних економічних умов і регуляторних змін.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - на основі дослідження теоретичних засад та сучасного стану мікрокредитування населення в Україні визначити напрями підвищення його ефективності та подальшого розвитку з урахуванням економічних умов та регуляторного середовища.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- Розкрити сутність та економічну природу мікрокредитування.
- Визначити основні форми та види мікrokредитів.
- Охарактеризувати учасників ринку мікрокредитування.
- Проаналізувати зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення.
- Проаналізувати сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні та оцінити роль небанківських фінансових установ у його розвитку.
- Дослідити проблеми, ризики та перспективні напрями розвитку мікрокредитування в Україні.

Об'єкт дослідження - процес мікрокредитування населення.

Предмет дослідження - економічні відносини, механізми та інструменти мікрокредитування населення, що в процесі діяльності фінансово-кредитних установ.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: метод наукового узагальнення - для уточнення сутності мікрокредитування та систематизації наукових підходів; порівняльний метод - для зіставлення форм і видів мікrokредитів, а також зарубіжного та вітчизняного досвіду; структурно-функціональний підхід - для характеристики учасників ринку мікрокредитування; статистичний аналіз - для оцінки сучасного стану ринку мікрокредитування в

Україні; ілюстраційний метод - для наочного подання динаміки й структури відповідних показників; метод логічного аналізу - для виявлення проблем, ризиків і перспективних напрямів розвитку мікрокредитування населення.

Теоретична значущість одержаних результатів полягає в систематизації наукових підходів до трактування мікрокредитування населення, уточненні його економічної природи, форм, видів і місця у системі фінансових послуг. Методична значущість полягає у структурованому підході до аналізу сучасного стану ринку мікрокредитування, ролі небанківських фінансових установ, а також чинників, що визначають ризики й напрями подальшого розвитку цього сегмента. Практична значущість роботи пов'язана з можливістю використання сформульованих висновків і узагальнень під час удосконалення підходів до організації мікрокредитування, підвищення прозорості кредитних продуктів, зниження ризиків для позичальників та вдосконалення регуляторних рішень у цій сфері.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з проблем мікрокредитування, споживчого кредитування, фінансової інклюзії та діяльності небанківських фінансових установ, аналітичні матеріали, нормативно-правові акти, статистичні й оглядові дані офіційних ресурсів, зокрема Національного банку України, а також профільні електронні публікації та дослідження за темою роботи.

Структура роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається з реферату, вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретичні засади мікрокредитування населення. У другому розділі досліджено сучасний стан, проблеми, ризики та перспективи розвитку мікрокредитування населення в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

1.1 Сутність та економічна природа мікрокредитування

Мікрокредитування в системі фінансових відносин розглядається як специфічна форма надання позикових коштів фізичним особам або суб'єктам малого господарювання на відносно невеликі суми, здебільшого на короткий строк і за спрощеною процедурою ухвалення рішення. Його поява та поширення зумовлені потребою забезпечити доступ до фінансових ресурсів тим категоріям позичальників, для яких традиційні банківські продукти залишаються недостатньо доступними через жорсткі вимоги до платоспроможності, пакета документів або кредитної історії. Саме тому мікрокредитування посідає окреме місце в системі споживчого кредитування, поєднуючи ознаки фінансової послуги, інструменту підтримки поточних витрат і механізму розширення фінансової інклюзії населення.

У науковій літературі відсутній повністю уніфікований підхід до трактування поняття мікрокредитування. Частина дослідників робить акцент на невеликому розмірі позики, інші - на спрощеній процедурі її отримання, ще одна група авторів - на соціально-економічній функції такого кредитування. Така різниця підходів не є випадковою. Вона відображає багатокомпонентний характер самого явища. Н. В. Троцюк пов'язує сутність мікрокредитування з діяльністю мікрофінансових організацій у межах правового поля, де ключовими є питання регулювання, захисту прав споживачів та визначення допустимих умов кредитування. У працях В. Д. Сидорука мікрокредитування розглядається як складова споживчого кредитування, орієнтована на задоволення термінових фінансових потреб населення. О. І. Давимука, у свою чергу, підкреслює зв'язок мікрокредитування з фінансовою інклюзією та розвитком цифрової економіки, де

доступ до невеликих позик дедалі частіше забезпечується через цифрові канали взаємодії між кредитором і позичальником [1; 2; 5].

Для кращого сприйняття наукових підходів до визначення сутності мікрокредитування доцільно систематизувати окремі трактування, що містяться у використаних джерелах, у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Підходи до визначення сутності мікрокредитування [1; 2; 5; 14]

Автор	Підхід до визначення	Ключовий акцент
Троцюк Н. В.	Мікрокредитування розглядається крізь призму діяльності мікрофінансових організацій та правового регулювання їх роботи	Нормативно-правове забезпечення та захист позичальника
Сидорук В. Д.	Мікрокредитування визначається як частина системи споживчого кредитування, спрямована на задоволення поточних потреб населення	Доступність короткострокових позик для домогосподарств
Давимука О. І.	Мікрокредитування трактується як інструмент альтернативного кредитування та фінансової інклюзії	Цифровізація, розширення доступу до фінансових послуг
Кривень Н. В.	Мікрокредитування подається як механізм підтримки економічно вразливих груп населення і малого підприємництва	Соціально-економічна функція та міжнародний досвід
Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А.	Мікрокредитування розглядається як особливий сегмент кредитного ринку з власними ризиками, перевагами та обмеженнями	Специфіка функціонування ринку мікрокредитів

Дані, наведені в таблиці 1.1, дають підстави стверджувати, що сутність мікрокредитування не зводиться лише до невеликого розміру позики. Йдеться про ширшу систему економічних відносин, у межах якої фінансова установа надає клієнтові швидкий доступ до позикових коштів за спрощеною процедурою, а позичальник бере на себе зобов'язання щодо повернення основної суми боргу та сплати вартості користування кредитом. У такому розумінні мікрокредитування слід розглядати як окремий сегмент фінансового ринку, де поєднуються риси класичного кредиту, цифрового фінансового сервісу та інструменту підтримки короткострокової платоспроможності населення.

Економічна природа мікрокредитування розкривається через базові ознаки кредитних відносин: строковість, поверненість, платність і цільову або функціональну обумовленість використання коштів. Разом з тим у мікрокредитуванні ці ознаки мають власну специфіку. Строковість тут, як правило,

істотно коротша, ніж у традиційному банківському кредитуванні. Поверненість забезпечується не заставним механізмом, а переважно скоринговими моделями, аналізом кредитної історії, автоматизованою перевіркою поведінкових та фінансових характеристик клієнта. Платність набуває підвищеного значення, оскільки вартість мікрокредиту часто є вищою за вартість класичних кредитних продуктів. Ця особливість пов'язана з високим ризиком неповернення, невеликим розміром позики та значними адміністративними витратами в розрахунку на одну кредитну операцію [5; 14].

Мікрокредитування виконує кілька взаємопов'язаних функцій. Передусім йдеться про відтворювальну функцію, оскільки за допомогою мікропозик домогосподарства отримують можливість підтримати поточне споживання у разі тимчасового дефіциту грошових коштів. Не менш важливою є соціальна функція. Через механізм мікрокредитування фінансові послуги стають доступнішими для осіб із низьким або нестабільним доходом, недостатньо розвиненою кредитною історією чи обмеженим доступом до банківських продуктів. Водночас проявляється і стимулююча функція: частина мікрокредитів використовується для фінансування дрібної підприємницької діяльності, самозайнятості або подолання короткострокових касових розривів, що опосередковано впливає на рівень економічної активності населення.

Сутність мікрокредитування неможливо повно розкрити без урахування його інституційного виміру. На відміну від класичного банківського кредитування, де ключову роль відіграють банки, у сфері мікрокредитування дедалі більшої ваги набувають небанківські фінансові установи. Саме вони забезпечили масове поширення швидких кредитів, дистанційного оформлення заявок, автоматизованого скорингу та скороченого часу ухвалення рішення. У цьому виявляється ще одна важлива риса мікрокредитування - його висока адаптивність до потреб ринку. Така модель дозволяє оперативно реагувати на попит населення, але водночас підвищує значення контролю за якістю кредитних продуктів і дотриманням принципів відповідального кредитування [3; 4; 17].

Окремої уваги потребує взаємозв'язок мікрокредитування та фінансової інклюзії. У сучасних умовах мікропозики виступають одним із найбільш поширених каналів залучення населення до формального фінансового сектору. Цей зв'язок є неоднозначним. З одного боку, доступ до мікrokредитів розширює можливості громадян користуватися фінансовими послугами. З іншого боку, недостатній рівень фінансової грамотності, непрозоре сприйняття повної вартості кредиту та звичка перекривати один борг іншим можуть трансформувати інклюзію у боргову залежність. Саме тому оцінка економічної природи мікрокредитування має включати не лише позитивний аспект доступності, а й ризикову складову, що безпосередньо пов'язана з фінансовою поведінкою домогосподарств.

У межах сучасної цифрової економіки мікрокредитування дедалі більше набуває ознак технологічно опосередкованої фінансової послуги. Електронна ідентифікація, дистанційна верифікація клієнта, використання мобільних застосунків і автоматизованих алгоритмів оцінки кредитоспроможності не є допоміжними елементами. Вони стали частиною самої економічної моделі мікрокредитування. Завдяки цьому скорочується час між поданням заявки і фактичним отриманням коштів, зменшуються трансакційні витрати, розширюється географія обслуговування клієнтів. Проте одночасно підвищуються вимоги до захисту персональних даних, коректності скорингових моделей і прозорості умов укладення електронного договору [5; 7].

З позиції фінансової теорії мікрокредитування можна розглядати як специфічну форму перерозподілу тимчасово вільних грошових ресурсів на користь тих суб'єктів, які мають короткострокову потребу в додатковому фінансуванні. Але на відміну від класичних кредитних моделей, тут домінує не інвестиційна, а компенсаторна логіка залучення коштів. У більшості випадків позичальник звертається до мікrokредиту не для розширення капіталу, а для покриття поточних витрат, невідкладних платежів або тимчасового дефіциту ліквідності домогосподарства. Саме ця обставина визначає специфіку попиту на мікrokредитні продукти та пояснює їх стійке поширення навіть за несприятливих макроекономічних умов.

Ще одна істотна характеристика економічної природи мікрокредитування полягає у поєднанні ринкової логіки та соціального ефекту. Для кредитора мікрокредит - це комерційний продукт із власною моделлю прибутковості, ризику та вартості обслуговування. Для позичальника - це спосіб швидко подолати фінансовий розрив. Для держави та регулятора - це сегмент фінансового ринку, який одночасно сприяє розширенню фінансової доступності та створює ризик надмірної закредитованості населення. Отже, економічна природа мікрокредитування є подвійною: з одного боку, вона базується на ринкових засадах платного руху позикового капіталу, з іншого - має виразний соціальний вимір, оскільки пов'язана з потребами населення у швидкому доступі до фінансових ресурсів [5; 18].

З урахуванням наведених підходів мікрокредитування населення доцільно визначити як сегмент фінансового ринку, у межах якого фінансово-кредитні установи надають фізичним особам невеликі за розміром, переважно короткострокові позики на умовах поверненості, строковості та платності, використовуючи спрощені організаційні процедури й дедалі ширше застосовуючи цифрові технології обслуговування клієнтів. Таке визначення дозволяє поєднати інституційний, економічний та функціональний аспекти досліджуваного явища. Воно також створює основу для подальшого розгляду форм, видів мікрокредитів та складу учасників ринку мікрокредитування, без чого неможливо повно оцінити сучасну модель функціонування цього сегмента фінансових послуг.

Слід враховувати і те, що мікрокредитування формується на перетині кількох груп економічних інтересів. Фінансова установа зацікавлена у швидкому обігу капіталу, високій маржинальності кредитного продукту та мінімізації втрат від дефолтів. Позичальник, навпаки, орієнтується на оперативність отримання коштів, мінімальні вимоги до документального підтвердження доходу та зрозумілі умови договору. Регулятор у цій системі виконує стримувальну функцію, оскільки має забезпечити баланс між комерційною свободою кредитора та захистом прав споживача фінансової послуги. Саме в межах такої трикутної взаємодії і

проявляється реальна економічна природа мікрокредитування, яка не може бути пояснена лише з позиції кредитної техніки [1; 11; 18].

У структурі фінансового ринку мікрокредитування виконує роль компенсатора обмеженого доступу частини населення до банківських кредитних продуктів. Причини такої обмеженості є різними: низький або нестабільний дохід, неформальна зайнятість, відсутність належної кредитної історії, високі вимоги банків до підтвердження платоспроможності. За цих обставин мікрокредит виступає не просто альтернативою банківському кредиту, а окремим механізмом фінансової адаптації домогосподарств до нестабільного економічного середовища. Така функція особливо виразно проявляється в періоди кризових явищ, коли швидкість доступу до фінансового ресурсу для позичальника виявляється важливішою за його повну вартість [2; 13; 14].

Разом із цим мікрокредитування не можна розглядати виключно як інструмент підтримки споживання. Частина мікропозик прямо або опосередковано використовується для самозайнятості, запуску дрібної комерційної діяльності, підтримання поточних оборотних потреб малого підприємництва чи сімейного бізнесу. Саме на цій основі у світовій і вітчизняній літературі закріпився підхід до мікрокредитування як до інструменту не лише споживчої, а й економічної мобілізації населення. За такого підходу невелика позика розглядається не ізольовано, а в контексті її здатності підтримати економічну активність, зберегти дохід або створити умови для його отримання в майбутньому [8; 9; 15; 16].

У науковому дискурсі окреме значення має питання співвідношення понять мікрокредитування, мікрофінансування та споживчого кредитування. Ці категорії не є тотожними. Мікрофінансування є ширшим за змістом поняттям, оскільки охоплює не лише кредитні продукти, а й інші фінансові послуги для клієнтів із обмеженим доступом до традиційного фінансового сектору. Споживче кредитування, навпаки, становить ширшу категорію за охопленням видів кредитів для фізичних осіб, серед яких мікрокредити є лише одним із сегментів. Отже, мікрокредитування доцільно визначати як перетин цих двох площин: з одного боку,

це різновид кредитування населення, з іншого - частина системи мікрофінансових послуг.

Важливо також враховувати часовий горизонт мікrokредитних відносин. Їх короткостроковий характер змінює логіку оцінки позичальника і принципи управління кредитним портфелем. Якщо в банківському середньо- або довгостроковому кредитуванні велике значення мають забезпечення, офіційні доходи, інвестиційна мета кредиту, то у мікrokредитуванні визначальними стають швидкість скорингової перевірки, ймовірність повернення протягом стислого періоду та поведінкові індикатори клієнта. Це означає, що економічна природа мікrokредитування тісно пов'язана з технологією обробки інформації про позичальника. У певному сенсі сам кредитний продукт формується навколо алгоритму оцінки ризику, а не навпаки [7; 19].

Певна суперечність мікrokредитування полягає в тому, що його висока доступність поєднується з відносно високою вартістю. Така комбінація не є випадковою і має чітке економічне пояснення. Для кредитора невелика сума позики не означає пропорційного зниження витрат на її обслуговування: необхідно здійснити ідентифікацію клієнта, перевірити його дані, укласти договір, забезпечити супровід та контроль погашення. У розрахунку на малий обсяг кредиту ці витрати становлять значну частку собівартості операції. Додається також ризикова премія за роботу з клієнтами, чия платоспроможність часто не може бути підтверджена у звичний для банків спосіб. Саме тому вартість мікrokредиту об'єктивно формується інакше, ніж у класичному банківському кредитуванні [7; 17; 21].

У цій площині особливого значення набуває категорія відповідального кредитування. Мікrokредитування зберігає економічну доцільність лише за умови, що клієнт належним чином поінформований про реальну вартість позики, строки її погашення, можливі штрафні санкції, порядок пролонгації та наслідки прострочення. Якщо ж доступність кредиту досягається за рахунок інформаційної асиметрії, замовчування повної вартості або складної для сприйняття договірної конструкції, тоді мікrokредитування частково втрачає свою позитивну соціально-

економічну функцію. У такому разі фінансова послуга перетворюється на джерело посиленого боргового навантаження для вразливих груп населення.

Економічна природа мікрокредитування проявляється і через його чутливість до змін макросередовища. У фазах економічного зростання попит на мікропозики часто підтримується зручністю та швидкістю сервісу. У періоди доходних шоків, інфляційного тиску або зростання безробіття основним драйвером стає вимушена потреба населення у короткостроковому покритті дефіциту коштів. Така циклічність означає, що мікрокредитування не є нейтральним сегментом фінансового ринку. Воно фактично слугує індикатором фінансової стійкості домогосподарств: зростання попиту на дрібні короткострокові позики часто сигналізує про послаблення поточної платоспроможності частини населення [13; 14; 22].

Не можна оминати і правовий вимір економічної природи мікрокредитування. Будь-які кредитні відносини мають договірну основу, однак у випадку мікрокредитів нормативне середовище впливає не лише на форму, а й на економічний зміст продукту. Законодавчі обмеження щодо загальної вартості кредиту, вимоги до розкриття інформації, правила укладення електронних договорів, порядок взаємодії з боржником, вимоги до ліцензування та нагляду прямо формують параметри мікрокредитного ринку. Отже, економічна природа цього явища не існує поза правовим регулюванням. Вона значною мірою визначається тим, яким саме чином держава окреслює допустимі межі поведінки кредитора на ринку [1; 11; 23].

Суттєвим є й поведінковий аспект. Попит на мікрокредити нерідко формується не в межах довгострокового фінансового планування, а під впливом ситуативних рішень, дефіциту часу, обмеженої уваги до повної вартості кредиту та прагнення негайно вирішити поточну проблему. За таких умов економічна природа мікрокредитування частково виходить за межі суто раціональної моделі фінансової поведінки. Вона пов'язана з реальною поведінкою споживача фінансової послуги, для якого швидкість і простота отримання коштів інколи переважають критерій мінімальної ціни кредиту. Це пояснює, чому ринок мікрокредитування може

зростати навіть у середовищі, де населення загалом негативно оцінює високі ставки за короткостроковими позиками [10].

Окремо варто наголосити, що мікрокредитування не є однорідним за своїм змістом навіть у межах одного національного ринку. Частина продуктів має характер класичних короткострокових споживчих позик "до зарплати", частина орієнтована на повторних клієнтів, частина використовується як елемент ширшого комплексу цифрових фінансових послуг. Це означає, що економічна природа мікрокредитування включає і процес сегментації самого ринку: кредитори формують різні моделі продуктів для різних груп позичальників, використовуючи власні підходи до ціноутворення, оцінки ризику та управління клієнтською базою. Таке розмаїття ще раз підтверджує, що мікрокредитування не можна зводити до спрощеної схеми "невеликий кредит на короткий строк". Йдеться про цілу сукупність моделей короткострокового фінансування населення.

З теоретичного погляду мікрокредитування також доцільно розглядати як механізм перерозподілу ризику між учасниками фінансового ринку. Позичальник переносить у часі проблему нестачі коштів, отримуючи можливість закрити поточну потребу вже сьогодні. Кредитор бере на себе ризик неповернення, компенсуючи його ціною продукту, скоринговими моделями та диверсифікацією портфеля. Регулятор намагається обмежити надмірні прояви цього ризику через стандарти ринкової поведінки. У підсумку мікрокредитування виступає не лише каналом руху позикового капіталу, а й інститутом розподілу та ціноутворення фінансового ризику в сегменті масових дрібних позик населенню [4; 7].

Усе наведене дозволяє глибше конкретизувати зміст мікрокредитування як економічної категорії. Воно виражає систему відносин з приводу надання, отримання, обслуговування і повернення невеликих за сумою позик, що функціонують в умовах спрощеної організації кредитного процесу, підвищеної ролі цифрових технологій, високої чутливості до поведінкових і макроекономічних чинників та посиленого значення регуляторного контролю. Саме така багаторівнева характеристика створює підстави для подальшого переходу до аналізу внутрішньої структури цього сегмента, тобто форм, видів мікrokредитів та

системи учасників ринку мікрокредитування, що логічно продовжує виклад у наступному підрозділі.

1.2 Форми, види мікрокредитів та учасники ринку мікрокредитування

Розвиток мікрокредитування населення супроводжується поступовим ускладненням внутрішньої структури цього сегмента фінансового ринку. Якщо на початкових етапах мікрокредитні продукти сприймалися переважно як короткострокові позики невеликого розміру, то в сучасних умовах вони відрізняються за строками, цільовим призначенням, способом надання, порядком погашення, форматом взаємодії з клієнтом та складом інституцій, що забезпечують рух кредитних коштів. Така диференціація не є формальною. Вона відображає прагнення фінансових установ адаптувати кредитні продукти до різних категорій позичальників та різних моделей попиту з боку населення [2; 3; 4].

Для систематизації форм і видів мікрокредитів доцільно виокремити основні класифікаційні ознаки, які використовуються у фінансовій практиці та наукових джерелах. Вони подані на рисунку 1.1.

Наведена класифікація дає змогу побачити, що мікрокредитування не обмежується одним стандартизованим продуктом. Найпоширенішими в практиці залишаються споживчі мікрокредити, які використовуються для покриття поточних витрат, оплати невідкладних потреб або подолання тимчасового дефіциту коштів. Поряд із цим існують підприємницькі мікрокредити, орієнтовані на підтримку самозайнятості, дрібної комерційної діяльності чи початкових етапів малого бізнесу. Окрему групу становлять соціально спрямовані мікропозики, які в ширшому розумінні пов'язуються з підвищенням фінансової доступності для вразливих категорій населення.

Рисунок 1.1 - Класифікація мікрокредитів за різними ознаками [5; 16; 18]

Однією з найбільш істотних класифікаційних ознак виступає строк користування кредитом. У більшості випадків мікрокредити мають короткостроковий характер, що обумовлено як природою самого попиту, так і моделлю ризик-менеджменту кредитора. Саме короткий строк дозволяє фінансовій установі швидше обертати капітал, контролювати стан заборгованості та оперативніше реагувати на погіршення платіжної дисципліни клієнта. Водночас частина мікрокредитних продуктів надається на дещо довший період, коли позика передбачає розстрочку або графік поступового погашення. Це вже змінює структуру фінансового навантаження на позичальника і впливає на модель ціноутворення кредиту [15; 27].

Значний вплив на сучасну структуру мікрокредитів має спосіб їх надання. Поширення цифрових фінансових технологій спричинило різке зростання частки онлайн-кредитів, які оформлюються дистанційно через вебплатформи або мобільні застосунки. Такий формат став одним із ключових чинників розширення доступу населення до мікрофінансових послуг. Він скорочує час подання заявки, мінімізує

контакт із персоналом установи та дозволяє автоматизувати значну частину процесу прийняття рішення. Поряд із цим офлайн-кредитування не втратило значення повністю, оскільки для частини клієнтів особистий контакт та фізична присутність у відділенні залишаються важливими елементами довіри до кредитора [4; 8; 19].

Не менш важливою є класифікація за формою видачі коштів. У сучасних умовах домінує безготівковий формат, коли кредитні кошти перераховуються безпосередньо на банківську картку або рахунок позичальника. Така модель відповідає загальній цифровізації фінансового сектору та дозволяє скоротити операційні витрати кредитора. Водночас готівкові форми кредитування також зберігаються, передусім у сегментах, де працюють окремі фінансові компанії або ломбарди. Вибір між цими форматами визначається як технологічним рівнем кредитора, так і платіжними звичками клієнта [7; 27].

Важливою для аналізу є також класифікація за порядком погашення. У практиці мікрокредитування широко використовуються моделі одноразового повернення всієї суми боргу наприкінці строку користування позикою. Саме така схема характерна для багатьох короткострокових кредитів "до зарплати". Інша модель передбачає поетапне погашення за графіком, коли позичальник сплачує борг частинами протягом усього строку кредитування. Перший варіант є простішим з організаційного погляду, але може формувати вищий разовий тягар для домогосподарства. Другий варіант є більш передбачуваним щодо платіжного навантаження, проте потребує ретельнішого адміністрування з боку кредитора [24; 27].

Окремо слід виділити повторні та пролонговані мікрокредити. Повторне кредитування використовується для клієнтів, які вже мають історію взаємодії з установою та довели належний рівень платіжної дисципліни. У такому випадку кредитор може збільшувати ліміт, змінювати строк або пом'якшувати окремі процедурні вимоги. Пролонгація, своєю чергою, дозволяє продовжити строк користування позикою, що іноді знижує ризик миттєвого дефолту, але одночасно може збільшувати загальну вартість користування кредитом. Саме тому цей

інструмент не можна оцінювати однозначно позитивно. Для кредитора він є способом утримання клієнта та зменшення прострочення, для позичальника - тимчасовим послабленням поточного навантаження, яке іноді обертається зростанням сукупного боргу [19; 24].

Внутрішня структура ринку мікрокредитування визначається не лише різноманітністю кредитних продуктів, а й колом його учасників. Для систематизації їх складу доцільно подати основних суб'єктів ринку та їх функціональну роль на рисунку 1.2.

Поданий на рисунку 1.2 склад учасників засвідчує, що ринок мікрокредитних послуг є багатоланковим. Центральне місце в ньому посідають кредитори, але ефективність функціонування цього сегмента залежить і від діяльності регулятора, технологічних посередників та інституцій інформаційної підтримки. Саме така розгалужена структура забезпечує не лише рух коштів, а й перевірку клієнта, передання інформації про його платіжну поведінку, технічне супроводження електронних платежів, а також державний контроль за дотриманням правил ринку.

Особливу увагу слід приділити ролі небанківських фінансових установ.

Рисунок 1.2 - Учасники ринку мікрокредитних послуг [3; 7; 11]

Саме вони стали найбільш активними провайдерами мікрокредитних послуг населенню в умовах цифровізації фінансового сектору. На відміну від банків, ці установи здебільшого працюють із коротшими строками, меншими сумами кредиту та більш стандартизованими алгоритмами ухвалення рішень. Це дозволяє їм оперативно обслуговувати масовий попит на невеликі позики. Водночас така модель підвищує значення внутрішніх систем контролю, автоматизованого скорингу та належного інформування клієнта про умови договору [3; 7; 19].

Банки також залишаються учасниками ринку мікрокредитних послуг, але їхня роль є дещо іншою. Вони, як правило, працюють у межах ширшого сегмента споживчого кредитування і частіше орієнтуються на клієнтів із формалізованими доходами, більш повним пакетом документів та прогнозованішою кредитною поведінкою. Тому банківські продукти не завжди охоплюють той сегмент клієнтів, який звертається саме до мікрофінансових організацій. У цьому й полягає одна з причин активного розвитку небанківського сектору: він заповнює нішу, що частково залишається поза інтересом або поза допустимим ризиковим профілем банків [2; 3; 11].

Своє місце на ринку мікрокредитування мають і кредитні спілки. Їх економічна природа відрізняється від комерційної моделі більшості фінансових компаній, оскільки вони функціонують на кооперативних засадах та орієнтуються на потреби своїх членів. Для частини населення кредитні спілки можуть виступати доступнішою формою отримання невеликої позики, особливо коли йдеться про локальні або професійно об'єднані спільноти. Проте за масштабом і швидкістю цифрової трансформації вони часто поступаються мікрофінансовим компаніям, які працюють у більш технологічному форматі [3; 25].

Окрему роль виконують бюро кредитних історій, фінтех-компанії та платіжні системи. Хоча вони не завжди є прямими кредиторами, без їх участі сучасний ринок мікрокредитування функціонувати повноцінно не може. Бюро кредитних історій зменшують інформаційну асиметрію між кредитором і позичальником, забезпечуючи доступ до даних про попередню кредитну поведінку клієнта. Фінтех-компанії створюють інструменти електронної ідентифікації,

автоматизованого скорингу та дистанційного укладення договорів. Платіжні системи забезпечують швидкий рух коштів між сторонами кредитної операції. Отже, мікрокредитування в сучасному вигляді є не лише фінансовим, а й технологічно інфраструктурним явищем [4; 8; 9].

Не можна залишити поза увагою і регуляторну роль Національного банку України. Саме регулятор визначає рамкові умови функціонування ринку, вимоги до ліцензування, правила розкриття інформації, стандарти відповідального кредитування та підходи до нагляду за небанківським фінансовим сектором. Наявність такого інституційного центру має принципове значення, оскільки мікрокредитування пов'язане з підвищеним ризиком недобросовісних практик, непрозорих умов договорів та надмірного боргового навантаження на населення. Відповідно, склад учасників ринку не може аналізуватися без урахування наглядового та нормативного рівня його організації [1; 11; 26].

Таким чином, форми і види мікrokредитів відображають багатовимірну структуру цього сегмента фінансового ринку, а склад його учасників демонструє, що мікрокредитування є результатом взаємодії кредиторів, позичальників, технологічних посередників та регулятора. Саме така комбінація визначає сучасну модель функціонування мікrokредитних послуг. Подальше поглиблення цього аналізу потребує звернення до міжнародної практики, оскільки зарубіжний досвід дозволяє виявити не лише різні організаційні моделі мікрокредитування, а й ті інструменти регулювання та розвитку ринку, які можуть бути корисними для України.

1.3 Зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення

Зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення доцільно аналізувати з урахуванням двох ключових тенденцій, які особливо чітко проявилися у 2024-2025 роках: розширення фінансової інклюдії та прискорення

цифровізації кредитних послуг. Саме ці процеси визначають сучасну трансформацію міжнародного ринку мікрокредитування, змінюючи як механізми надання позик, так і вимоги до регулювання діяльності кредиторів. У 2024 році у світі 79 відсотків дорослого населення вже мали фінансовий рахунок, а в країнах із низьким і середнім рівнем доходу 84 відсотки дорослих користувалися мобільним телефоном. Така динаміка створює технічну та інституційну основу для поширення цифрових мікрокредитних продуктів, які надаються дистанційно, швидко та за спрощеною процедурою.

У цих умовах мікрокредитування у світовій практиці дедалі частіше розглядається не лише як сегмент короткострокових позик, а як інструмент залучення населення до формального фінансового сектору. Такий підхід має практичне підґрунтя. Поширення цифрових каналів обслуговування, електронної ідентифікації клієнтів та автоматизованих скорингових моделей дозволяє кредиторам працювати з тими категоріями позичальників, які раніше фактично залишалися поза межами традиційного банківського кредитування. У результаті мікрокредитування в багатьох країнах стало поєднувати соціальну функцію забезпечення фінансової доступності та ринкову функцію надання масових стандартизованих кредитних продуктів [28; 29].

Європейський досвід є показовим з погляду поєднання фінансової доступності та регуляторної впорядкованості. За результатами міжнародного обстеження мікрофінансового сектору Європи, у 2024 році діяльність у цій сфері здійснювали 198 провайдерів у 30 країнах, а сукупний валовий кредитний портфель досяг 6,3 млрд євро. Кількість активних позичальників становила 846 тис. осіб. Такі дані свідчать, що мікрокредитування у європейських країнах має вже не периферійний, а структурно оформлений характер, будучи інтегрованим у систему підтримки мікропідприємництва, самозайнятості та фінансової інклюзії населення [30].

Для кращого узагальнення статистичних та організаційних характеристик міжнародного ринку мікрокредитування доцільно подати основні параметри його розвитку у таблиці 1.2.

Дані, наведені в таблиці 1.2, підтверджують, що міжнародний ринок мікрокредитування у 2024-2025 роках розвивався в умовах підвищеної ролі цифрової інфраструктури, зростання фінансової інклюзії та посилення міжнародного статистичного моніторингу.

Таблиця 1.2 - Окремі статистичні показники розвитку мікрокредитування у міжнародній практиці у 2024-2025 роках [30; 31]

Показник	2024–2025 рр.	Характеристика
Частка дорослого населення світу, що має фінансовий рахунок, %	79,0	Свідчить про поглиблення фінансової інклюзії
Частка дорослого населення у країнах із низьким і середнім рівнем доходу, що має мобільний телефон, %	84,0	Формує технічну основу для розвитку цифрового кредитування
Кількість провайдерів мікрокредитування в Європі, од.	198	Охоплено 30 країн
Сукупний валовий кредитний портфель мікрофінансового сектору Європи, млрд євро	6,3	Характеризує масштаби ринку мікрофінансування
Кількість активних позичальників у Європі, тис. осіб	846	Відображає соціальне та економічне охоплення ринку
Кількість економік, що подали дані до IMF Financial Access Survey, од.	163	Свідчить про розширення міжнародного моніторингу доступу до фінансових послуг

Особливо важливо, що навіть у фінансово розвиненому європейському середовищі мікрокредитування зберігає суттєве значення як механізм підтримки мікропідприємництва та вразливих категорій позичальників. Це дає підстави розглядати його не як тимчасове або другорядне явище, а як повноцінний сегмент фінансової системи.

У країнах Азії, Африки та Латинської Америки мікрокредитування зберігає більш виражену функцію економічної мобілізації населення. Тут воно використовується не лише для покриття споживчих витрат, а й для підтримки самозайнятості, дрібної торгівлі, сімейного підприємництва та локального виробництва. У багатьох випадках застосовуються групові форми кредитування, де відповідальність за повернення позики частково розподіляється між учасниками невеликої спільноти. Такий підхід дозволяє компенсувати відсутність застави або повної кредитної історії та водночас знижує ризики неповернення за рахунок соціального контролю. Саме на цій особливості неодноразово наголошується в

наукових працях, присвячених мікрокредитуванню в країнах, що розвиваються [8; 9].

Показовим є і те, що у 2025 році міжнародний фінансовий моніторинг дедалі активніше зміщується в бік аналізу цифрового кредитування. За даними IMF Financial Access Survey, у 2025 році інформацію подали 163 економіки, тоді як у попередньому році їх було 158. Це свідчить про зростання уваги міжнародних інституцій до оцінки доступу населення до фінансових послуг, зокрема через fintech lending, цифрові позики та інші форми дистанційного кредитування. Розширення охоплення міжнародної статистики означає, що цифрове мікрокредитування перестає бути локальним феноменом і перетворюється на глобальний напрям трансформації фінансових ринків [31; 32; 39; 40].

Водночас зарубіжна практика 2024-2025 років показує, що прискорена цифровізація мікрокредитування породжує не лише нові можливості, а й нові ризики. Міжнародні організації дедалі частіше звертають увагу на проблеми надмірної закредитованості, непрозорого розкриття вартості кредиту, агресивного стягнення заборгованості та використання великої кількості цифрових кредитних застосунків без належного контролю. Це означає, що міжнародний досвід оцінює успішність мікрокредитування не лише через масштаби зростання, а й через якість регуляторного середовища. Тому сучасна модель розвитку цього сегмента у світі дедалі виразніше спирається на концепцію відповідального кредитування [29; 32].

Європейська модель у цьому сенсі є особливо цінною для України. Її перевага полягає в тому, що мікрокредитування розвивається не як хаотичний ринок короткострокових дорогих позик, а як інституційно впорядкований сегмент, де поєднуються доступність фінансових ресурсів, захист прав споживачів, прозорість кредитних умов та соціальна орієнтація частини продуктів. Міжнародне обстеження європейського мікрофінансового сектору за 2024 рік прямо показує, що цей ринок функціонує на основі широкої мережі установ, стійкого кредитного портфеля та значного охоплення позичальників, а отже має структурну стабільність [30].

З урахуванням наведених статистичних і змістових характеристик можна виокремити кілька ключових висновків із зарубіжного досвіду. По-перше, мікрокредитування у 2024-2025 роках дедалі тісніше інтегрується у систему фінансової інклюзії, що підтверджується зростанням поширення рахунків, цифрових сервісів і мобільної інфраструктури. По-друге, у європейських країнах воно функціонує як врегульований інструмент підтримки мікропідприємництва та вразливих категорій населення, про що свідчить кредитний портфель 6,3 млрд євро та 846 тис. активних позичальників у 2024 році. По-третє, міжнародна практика 2025 року вже розглядає цифровий кредит не лише як канал доступу до фінансових ресурсів, а і як сферу підвищених ризиків, що потребує якісного нагляду та чітких стандартів ринкової поведінки [28; 30; 31; 32].

Отже, зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення свідчить, що ефективність цього сегмента визначається не самим фактом надання невеликих позик, а поєднанням трьох взаємопов'язаних складових: фінансової доступності, технологічної інфраструктури та належного регуляторного середовища. Саме цей висновок має найбільше практичне значення для України. Для національного ринку важливим є не механічне копіювання окремих моделей, а адаптація тих міжнародних підходів, які дозволяють поєднати швидкість кредитування, цифрову зручність, прозорість умов договору та ефективний захист прав споживачів фінансових послуг.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні

Сучасний ринок мікрокредитування в Україні формується під впливом зростання попиту населення на швидкі короткострокові позики, активного поширення цифрових каналів надання фінансових послуг, посилення ролі небанківських фінансових установ та поступового жорсткішання регуляторних вимог до прозорості кредитування. У 2024-2025 роках цей сегмент зберіг високу динаміку, однак його розвиток супроводжувався не лише розширенням обсягів послуг, а й загостренням питань боргового навантаження, якості інформування споживачів та контролю ринкової поведінки кредиторів. У системі фінансових послуг мікрокредитування фактично зосереджене у небанківському секторі, передусім у фінансових компаніях, які працюють із короткими строками, невеликими сумами позик, дистанційною ідентифікацією клієнта та автоматизованими скоринговими моделями. Саме тому оцінка сучасного стану ринку потребує одночасного аналізу його кількісної динаміки та нормативно-правового середовища, у межах якого функціонує цей сегмент.

Ураховуючи специфіку функціонування цього сегмента, сучасний стан ринку мікрокредитування доцільно оцінювати не лише за загальними характеристиками попиту, а й через систему конкретних кількісних індикаторів. Насамперед ідеться про показники, які дають змогу виявити масштаби поширення мікропозик, інтенсивність кредитної активності населення, зміни в середньому розмірі кредиту та рівень накопичення заборгованості перед мікрофінансовими організаціями. Саме такий підхід дозволяє перейти від загальної характеристики ринку до більш предметного аналізу його динаміки у 2024-2025 роках [20; 27].

Для більш повної оцінки сучасного стану ринку мікрокредитування в Україні доцільно узагальнити ключові кількісні показники, що відображають масштаби кредитної активності населення, обсяг виданих мікропозик, середній розмір кредиту та динаміку заборгованості перед мікрофінансовими організаціями. Саме ці індикатори дають змогу простежити не лише інтенсивність розвитку сегмента, а й виявити основні тенденції його функціонування у 2024-2025 роках, зокрема збереження високого попиту на короткострокові позики та посилення боргового навантаження на позичальників.

Для систематизації основних показників розвитку ринку мікрокредитування в Україні доцільно узагальнити їх у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Основні показники ринку мікрокредитування в Україні у 2024-2025 роках [27; 28; 29]

Показник	2024 рік	I півріччя 2025 року	9 місяців 2025 року
Кількість укладених договорів мікрокредитування, млн	5,90	4,39	6,50
Обсяг виданих мікрокредитів, млрд грн	37,11	26,44	понад 40,00
Середня сума мікрокредиту, грн	6 190	6 029	6 417
Обсяг заборгованості населення перед МФО на кінець періоду, млрд грн	н. д.	24,29	25,15

Дані таблиці 2.1 свідчать, що ринок мікрокредитування в Україні у 2024-2025 роках характеризувався стабільно високою активністю та подальшим розширенням масштабів кредитування. Зокрема, у 2024 році було укладено 5,90 млн договорів мікрокредитування на суму 37,11 млрд грн, тоді як уже в першому півріччі 2025 року кількість договорів становила 4,39 млн, а обсяг виданих коштів - 26,44 млрд грн. За підсумками дев'яти місяців 2025 року кількість укладених договорів досягла 6,50 млн, а обсяг виданих мікрокредитів перевищив 40,00 млрд грн, що підтверджує подальше зростання попиту населення на короткострокові позикові ресурси. Водночас збільшення середньої суми мікрокредиту з 6 029 грн у першому півріччі 2025 року до 6 417 грн за дев'ять місяців 2025 року, а також зростання заборгованості населення перед МФО з 24,29 млрд грн до 25,15 млрд грн свідчать про посилення боргового навантаження на позичальників. Отже, наведені

показники дають підстави стверджувати, що розвиток ринку мікрокредитування в Україні супроводжується не лише зростанням обсягів кредитної активності, а й загостренням проблеми накопичення заборгованості, що потребує посилення контролю за дотриманням принципів відповідального кредитування.

Важливою характеристикою сучасного стану ринку мікрокредитування в Україні є підвищення інтенсивності користування короткостроковими позиками. Якщо перерахувати загальні річні та проміжні показники у середньомісячний вимір, то у 2024 році щомісяця укладалося в середньому близько 0,49 млн договорів мікрокредитування, тоді як у першому півріччі 2025 року - уже близько 0,73 млн, а за дев'ять місяців 2025 року - близько 0,72 млн договорів на місяць. Це означає, що у 2025 році ринок вийшов на істотно вищий рівень поточної активності, ніж у попередньому році. Отже, мікрокредитування вже не можна розглядати як епізодичний сегмент споживчого фінансування, оскільки воно набуло ознак постійно діючого механізму підтримання поточної платоспроможності населення [28; 29].

Подібна тенденція простежується і в грошовому вимірі. У 2024 році середньомісячний обсяг виданих мікрокредитів становив приблизно 3,09 млрд грн, тоді як у першому півріччі 2025 року він зріс до близько 4,41 млрд грн на місяць, а за підсумками дев'яти місяців 2025 року перевищував 4,44 млрд грн на місяць. Таким чином, порівняно з 2024 роком ринок у 2025 році демонстрував не лише вищу частоту укладення договорів, а й суттєво більшу інтенсивність руху кредитних коштів. Це свідчить про зростання ролі мікропозик у структурі поточного фінансування витрат домогосподарств та про посилення залежності частини населення від цього джерела короткострокових ресурсів [27; 28].

Ще однією важливою рисою сучасного ринку є зміна параметрів окремої кредитної операції. Упродовж 2025 року середній розмір мікрокредиту збільшився на 388 грн, або приблизно на 6,4 відсотка, що свідчить про поступове розширення фінансової ролі таких позик. Фактично це означає, що мікрокредит дедалі частіше використовується не лише для покриття дрібних побутових витрат, а й для закриття вагоміших короткострокових фінансових розривів. Така тенденція є показовою,

оскільки вона відображає поглиблення залучення мікрокредитів у повсякденну фінансову поведінку населення та підвищує значення цього сегмента у структурі небанківського кредитування [29].

Сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні характеризується також посиленням боргового навантаження на позичальників. Лише за період від першого півріччя до дев'яти місяців 2025 року заборгованість населення перед мікрофінансовими організаціями зросла на 0,86 млрд грн, або приблизно на 3,5 відсотка. Це свідчить про те, що збільшення масштабів кредитування не супроводжується пропорційним скороченням боргових зобов'язань, а навпаки - формує умови для їх накопичення. У такій ситуації мікрокредитування виконує не лише функцію підтримки поточної платоспроможності, а й дедалі більше впливає на загальний рівень фінансової вразливості домогосподарств [27; 28; 29].

Важливою тенденцією сучасного ринку є його майже повна цифровізація. Саме цифрові канали надання послуг дали змогу мікрокредитуванню набути масового характеру, оскільки забезпечили швидкий доступ до коштів, стандартизацію процедур і суттєве скорочення часу між поданням заявки та фактичним отриманням кредиту. У результаті мікрокредитний продукт дедалі більше функціонує як цифровий фінансовий сервіс, для якого визначальними є швидкість, зручність і мінімізація контактів із кредитором. Водночас така модель підвищує ризик імпульсивного запозичення, оскільки рішення про кредит часто приймається ситуативно, без глибокої оцінки повної вартості позики та наслідків її обслуговування.

Окремої уваги заслуговує структурна трансформація небанківського сектору, у межах якого й зосереджене мікрокредитування населення. За оглядами Національного банку України, у 2024 році та на початку 2025 року ринок проходив етап концентрації: частина установ залишала його, тоді як активи діючих компаній зростали. Це дає підстави вважати, що сучасний ринок мікрокредитування розвивається не через розширення кількості кредиторів, а через посилення позицій більших і технологічно стійкіших учасників. Така модель, з одного боку, підвищує організованість ринку, а з іншого - концентрує основні кредитні потоки

в обмеженому колі компаній, що посилює вплив їх ринкової поведінки на стан усього сегмента [12; 42; 43].

Подальший аналіз розвитку небанківського фінансового сектору доцільно здійснювати на основі статистичних показників, що характеризують кількість установ, які надають мікрокредитні послуги.

Таблиця 2.2 - Кількість небанківських фінансових установ в Україні, що надають кредитні послуги у період з 2023 - 2025 роках

Вид установи	2023 р.	2024 р.	09.2025 р.
Фінансові компанії	559	479	418
Кредитні спілки	133	104	88
Ломбарди	146	109	104
Інші кредитні установи	27	23	18

Джерело: складено за даними Національного банку України [12; 20].

Представлені у таблиці дані демонструють поступове скорочення кількості небанківських фінансових установ, що пояснюється посиленням регуляторних вимог та процесом очищення фінансового ринку від компаній із недостатнім рівнем фінансової стабільності. Незважаючи на зменшення кількості установ, обсяг наданих мікрокредитів продовжує зростати, що свідчить про підвищення ефективності діяльності фінансових компаній та концентрацію ринку.

Проблемність сучасного етапу розвитку ринку полягає в тому, що його кількісне зростання не завжди означає підвищення якості фінансових відносин. Висока доступність мікрокредитів поєднується з ризиком повторного кредитування, пролонгацій та накопичення короткострокової заборгованості. Нормативно-правову основу функціонування цього сегмента формують Закон України "Про споживче кредитування", Закон України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", Закон України "Про організацію формування та обігу кредитних історій", а також вимоги Національного банку України щодо розкриття інформації про вартість кредиту та захисту прав споживачів фінансових послуг. Отже, сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні визначається поєднанням високої ділової активності, цифрової трансформації, концентрації небанківського сектору та зростання боргової вразливості позичальників, що потребує подальшого

вдосконалення не лише регуляторних механізмів, а й самої моделі функціонування цього сегмента [20; 33; 34; 35].

2.2 Роль небанківських фінансових установ у розвитку мікрокредитування

Важливе місце у функціонуванні сучасного ринку мікрокредитування в Україні посідають небанківські фінансові установи, діяльність яких спрямована на надання фінансових послуг населенню поза межами традиційної банківської системи. До таких установ належать фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та інші організації, що мають право здійснювати кредитні операції відповідно до чинного законодавства. Їх діяльність відіграє суттєву роль у розширенні доступу населення до фінансових ресурсів, особливо для тих категорій позичальників, які з різних причин не можуть отримати банківські кредити.

У сучасних умовах небанківські фінансові установи виступають одним із ключових елементів системи мікрокредитування, забезпечуючи швидке надання позикових коштів на відносно невеликі суми та короткі строки. Завдяки спрощеній процедурі оформлення кредитів, мінімальним вимогам до документів та можливості отримання позики онлайн такі установи користуються значним попитом серед населення. Як зазначає І. Назаркевич, розвиток небанківського фінансового сектору сприяє формуванню конкурентного середовища на ринку фінансових послуг та розширенню можливостей для отримання кредитних ресурсів [3].

Однією з основних переваг небанківських фінансових установ є висока швидкість прийняття рішень щодо надання кредитів. Використання автоматизованих систем аналізу кредитної історії, цифрових платформ та сучасних інформаційних технологій дозволяє значно скоротити час розгляду заявок позичальників. У більшості випадків рішення про надання мікрокредиту

приймається протягом кількох хвилин після подання заявки, що робить такі послуги особливо привабливими для населення.

Важливою характеристикою діяльності небанківських фінансових установ є їх здатність швидко адаптуватися до змін економічного середовища. За дослідженнями О. І. Заславської, у період економічної нестабільності саме небанківські фінансові організації демонструють високий рівень гнучкості та оперативності у прийнятті управлінських рішень, що дозволяє їм ефективно реагувати на зміну попиту на фінансові послуги [4].

Разом із тим діяльність небанківських фінансових установ пов'язана з певними ризиками як для самих фінансових компаній, так і для позичальників. Зокрема, значна частина мікrokредитів надається у спрощеному форматі, що за недостатньо якісної оцінки платоспроможності клієнтів може призводити до підвищення рівня простроченої заборгованості. Крім того, короткостроковий характер таких позик та висока фактична вартість кредиту створюють додаткове фінансове навантаження для позичальників [14; 24; 27].

Водночас розвиток небанківського фінансового сектору має важливе значення для підвищення рівня фінансової інклюзії населення. Дослідження Л. О. Примостки та І. Красової свідчать, що розширення мережі фінансових компаній та мікрофінансових організацій сприяє залученню до фінансової системи тих груп населення, які раніше не мали доступу до банківських послуг. У результаті це створює додаткові можливості для економічної активності громадян та розвитку малого підприємництва [6].

Значну роль у діяльності небанківських фінансових установ відіграє державне регулювання. Національний банк України здійснює нагляд за їх функціонуванням, контролює дотримання законодавчих норм та забезпечує захист прав споживачів фінансових послуг. Встановлення вимог до прозорості кредитних договорів, розкриття інформації щодо реальної вартості кредитів та контроль за фінансовою стійкістю компаній сприяють підвищенню довіри населення до небанківських фінансових установ [12; 20; 24].

Для більш повного розуміння ролі небанківських фінансових установ у розвитку мікрокредитування доцільно розглянути структуру учасників цього сегмента фінансового ринку.

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.2, свідчить про те, що небанківський фінансовий сектор характеризується різноманітністю установ, які виконують різні функції у сфері кредитування населення. Найбільш активними учасниками ринку мікрокредитування виступають фінансові компанії, діяльність яких орієнтована на швидке надання короткострокових позик.

Таблиця 2.3 - Основні учасники небанківського сектору мікрокредитування в Україні [11; 12; 20]

Тип установи	Основні функції	Особливості діяльності
Фінансові компанії	Надання короткострокових онлайн-кредитів	Швидке оформлення, мінімальний пакет документів, автоматизований скоринг
Кредитні спілки	Кредитування членів спілки	Орієнтація на певні соціальні групи
Ломбарди	Кредитування під заставу майна	Наявність матеріального забезпечення позики
Інші небанківські кредитодавці	Видача окремих видів позик населенню	Вужча спеціалізація та менший масштаб діяльності

Водночас кредитні спілки та ломбарди виконують додаткову функцію фінансової підтримки окремих соціальних груп населення, що сприяє підвищенню доступності фінансових ресурсів у різних сегментах економіки [11; 12; 20].

Кількісна оцінка структури небанківського сектору свідчить, що провідну роль у мікрокредитуванні населення відіграють саме фінансові компанії. Якщо у 2023 році їх частка серед небанківських установ, що надають кредитні послуги, становила 64,6 відсотка, то у 2024 році вона зросла до 67,0 відсотка, а станом на вересень 2025 року становила 66,6 відсотка. Це означає, що близько двох третин усього небанківського сегмента кредитних послуг припадає саме на фінансові компанії. Така структура підтверджує, що саме вони формують інституційну основу сучасного ринку мікрокредитування в Україні та визначають його функціональні параметри [12; 20].

Для більш наочного відображення структури небанківського сектору доцільно розглянути співвідношення основних учасників ринку мікрокредитування (см. рис. 2.1).

Наведена структура свідчить про домінування фінансових компаній у сфері мікрокредитування, що обумовлено їх високою технологічністю, широким використанням онлайн-платформ та здатністю оперативно реагувати на зміну попиту на фінансові послуги.

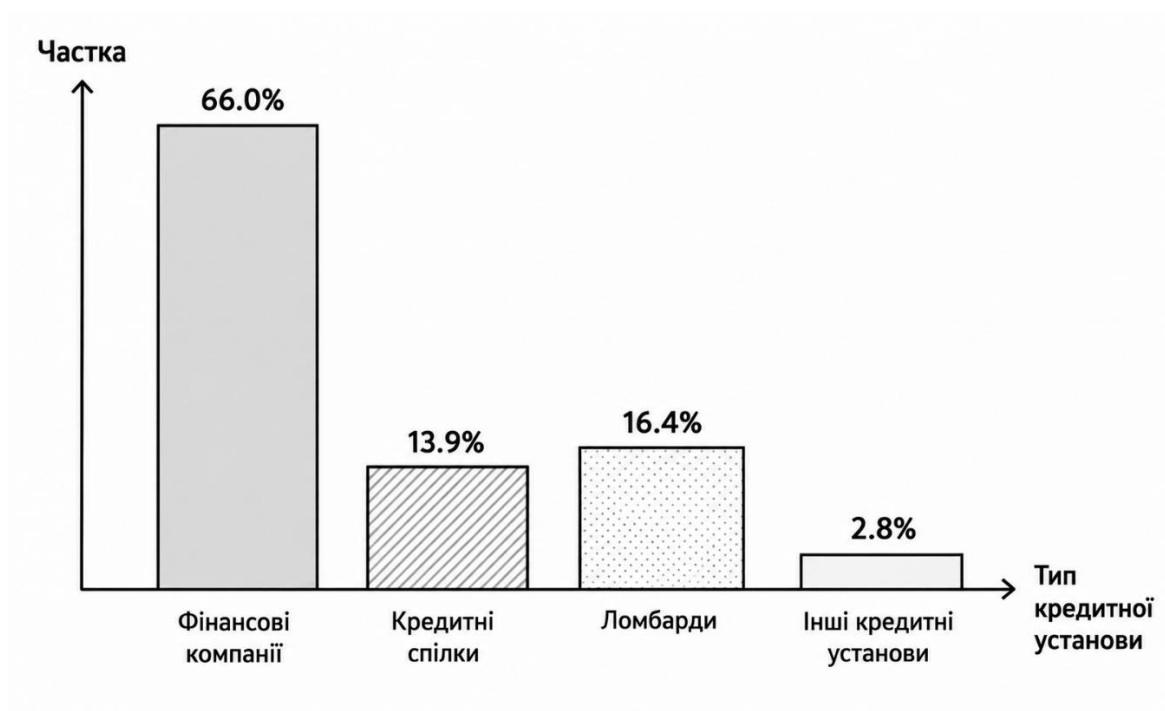

Рисунок 2.1 - Структура небанківських фінансових установ, що надають кредитні послуги в Україні у % [7; 12; 20]

Саме ці установи забезпечують основний обсяг мікрокредитних операцій на фінансовому ринку України.

Крім загальних кількісних характеристик ринку, важливим напрямом аналізу є оцінка похідних показників діяльності небанківських фінансових установ у сфері мікрокредитування. Такий підхід дає змогу визначити не лише масштаби кредитної активності, а й інтенсивність роботи фінансових компаній, середній рівень навантаження на одного учасника ринку, а також ступінь цифровізації

мікрокредитних послуг. Для цього доцільно розглянути аналітичні показники діяльності небанківських фінансових установ у таблиці 2.4 [12; 20; 27].

Аналіз даних таблиці 2.4 свідчить, що діяльність небанківських фінансових установ у сфері мікрокредитування у 2024-2025 роках характеризувалася високим рівнем цифровізації та зростанням операційної інтенсивності. Частка онлайн-кредитів у загальній кількості договорів упродовж усього досліджуваного періоду залишалася домінуючою і становила 99,0 відсотка, досліджуваного періоду залишалася домінуючою і становила 99,0 відсотка, що підтверджує майже повний перехід ринку мікрокредитування у дистанційний формат.

Таблиця 2.4 - Аналітичні показники діяльності небанківських фінансових установ у сфері мікрокредитування

Показник	2024 р.	I півріччя 2025 р.	9 місяців 2025 р.
Частка онлайн-кредитів у загальній кількості договорів, %	99,0	99,0	99,0
Середньомісячна кількість укладених мікрокредитів, млн	0,49	0,73	0,72
Середньомісячний обсяг виданих мікрокредитів, млрд грн	3,09	4,41	4,44
Середня кількість мікрокредитів на одну фінансову компанію, тис.	12,32	9,16	15,55
Середній обсяг виданих мікрокредитів на одну фінансову компанію, млн грн	77,47	55,20	95,69

Джерело: розраховано на основі даних табл. 2.1, табл. 2.2 та матеріалів НБУ [12; 20; 27].

Водночас середньомісячна кількість укладених мікрокредитів зросла з 0,49 млн у 2024 році до 0,73 млн у першому півріччі 2025 року, а за дев'ять місяців 2025 року залишалася на високому рівні - 0,72 млн. Середньомісячний обсяг виданих мікрокредитів також збільшився з 3,09 млрд грн до понад 4,4 млрд грн. Крім того, зростання середньої кількості та середнього обсягу мікрокредитів у розрахунку на одну фінансову компанію свідчить про посилення концентрації ринку та підвищення ролі найбільших учасників небанківського сектору у забезпеченні короткострокового кредитування населення. Отже, небанківські фінансові установи не лише забезпечують основний масив мікрокредитних операцій, а й

функціонують у майже повністю цифровізованому середовищі, що визначає сучасну модель розвитку цього сегмента фінансового ринку.

Отримані розрахунки підтверджують, що роль фінансових компаній у системі мікрокредитування не лише зберігається, а й посилюється. За умов скорочення кількості учасників ринку саме на них припадає основне операційне навантаження, що свідчить про концентрацію мікрокредитних операцій у межах найбільш активних і технологічно розвинених небанківських установ. Це означає, що фінансові компанії дедалі більше виступають не просто одним із учасників небанківського сектору, а ключовою ланкою, через яку реалізується основний масив короткострокового кредитування населення [12; 20; 27].

Окремої уваги заслуговує тенденція до зростання ролі цифрових скорингових моделей та автоматизованих алгоритмів оцінювання клієнтів. Як зазначає В. О. Лозова, застосування таких систем дозволяє фінансовим установам більш точно прогнозувати поведінку позичальників і мінімізувати ризики неповернення кредитних коштів [7].

Додатковим критерієм аналізу функціонування небанківських фінансових установ є розподіл виданих мікрокредитів за віковими групами позичальників. Це дозволяє оцінити, які категорії населення найбільш активно користуються послугами мікрофінансових компаній.

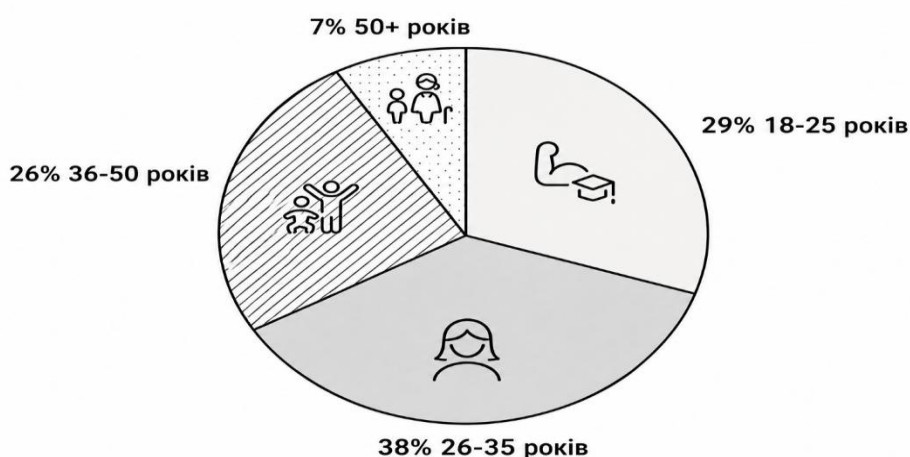

Рисунок 2.2 - Структура позичальників небанківських фінансових установ за віком у 2024 році у %

Джерело: складено на основі даних [9; 27; 38].

Аналіз показує, що основну частку користувачів мікрокредитів складають особи віком 26-35 років, що свідчить про активну економічну діяльність цієї групи та готовність використовувати фінансові інструменти для покриття поточних потреб або розвитку бізнесу. Молодь 18-25 років займає значну частку, що підкреслює популярність короткострокових та онлайн-кредитів серед осіб, які лише формують власну кредитну історію. Натомість частка клієнтів старше 50 років є мінімальною, що свідчить про обережніший підхід цієї вікової групи до позик та менший рівень залученості у цифрове кредитування.

Таким чином, небанківські фінансові установи виконують важливу функцію розширення фінансової інклюзії, оскільки забезпечують доступ до кредитних ресурсів насамперед для економічно активних груп населення, які найбільш інтенсивно користуються цифровими фінансовими сервісами. Саме через діяльність фінансових компаній значна частина населення отримує можливість оперативного залучення позикових коштів поза межами традиційного банківського кредитування, що підвищує охоплення формальними фінансовими послугами та підтримує поточну платоспроможність домогосподарств.

Іншим аналітичним аспектом є оцінка джерел фінансування небанківських фінансових установ. Це дозволяє зрозуміти, які ресурси використовуються для видачі мікрокредитів і наскільки сектор залежить від зовнішніх джерел фінансування.

Таблиця 2.5 - Структура джерел фінансування небанківських фінансових установ (%)

Джерело фінансування	12.2024 р.	06.2025 р.	09.2025 р.
Власний капітал	34,1	42,0	43,3
Залучені кошти та зобов'язання	65,9	58,0	56,7

Джерело: складено за даними аналітики НБУ та відкритих джерел [12; 20].

З таблиці видно, що сектор дедалі більше спирається на власний капітал, частка якого зросла з 34,1 на кінець 2024 року до 43,3 станом на вересень 2025 року. Це свідчить про підвищення фінансової самостійності установ та зменшення залежності від зовнішнього ресурсного підживлення. Відповідно, зниження частки

залучених коштів і зобов'язань вказує на поступове зміцнення внутрішньої фінансової бази небанківського сектору.

Ще одним важливим показником є ефективність використання кредитних ресурсів, що можна оцінити через показники повернення виданих мікрокредитів.

Таблиця 2.6 - Показники повернення мікрокредитів небанківськими фінансовими установами

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Повернено кредитів без прострочень, %	65	68	72
Повернено з частковим простроченням, %	20	18	15
Проблемна заборгованість, %	15	14	13

Джерело: складено на основі звітів аналітичних оглядів [27; 38].

Аналізуючи таблицю 2.6, можна зробити висновок про поступове зменшення частки проблемної заборгованості та збільшення кількості позик, що повертаються без прострочень. Це свідчить про підвищення ефективності роботи небанківських фінансових установ і поліпшення процедур управління кредитними ризиками.

Проведений аналіз показує, що небанківські фінансові установи є ключовими учасниками ринку мікрокредитування в Україні, забезпечуючи доступність короткострокових кредитів для широкого кола населення. Їхня діяльність характеризується високою технологічністю, здатністю оперативно реагувати на зміну попиту та використанням цифрових платформ для обслуговування клієнтів. Найбільшу частку позичальників складають економічно активні молоді люди, що свідчить про орієнтацію сектору на активне населення, готове до використання фінансових інструментів для покриття поточних потреб або розвитку власного бізнесу [27; 38].

Статистичні дані свідчать про підвищення ролі власного капіталу у фінансуванні небанківських установ, що зміцнює фінансову самостійність сектору та зменшує залежність від зовнішніх ресурсів. Одночасно зростають масштаби кредитування, а ринок дедалі більше концентрується у фінансових компаніях, які мають розвинену цифрову інфраструктуру та здатні швидко адаптуватися до нових умов.

Отже, небанківські фінансові установи виконують одночасно соціальну та економічну функцію: вони сприяють фінансовій інклюзії, розширюють доступ населення до кредитних ресурсів та стимулюють розвиток мікрокредитного ринку. Подальший розвиток сектору можливий за умов подальшої цифровізації, підвищення фінансової грамотності населення та удосконалення регуляторної політики, що забезпечить стійкість і прозорість функціонування небанківського сегмента фінансового ринку.

2.3 Проблеми, ризики та перспективні напрями розвитку мікрокредитування в Україні

Ринок мікрокредитування в Україні характеризується високою динамічністю та значним попитом населення на короткострокові кредити. Водночас функціонування цього сегмента супроводжується низкою проблем та ризиків, які негативно впливають на ефективність мікрокредитних операцій і фінансову стабільність домогосподарств. Однією з головних проблем є висока фактична вартість мікрокредитів, що створює суттєве фінансове навантаження для позичальників і може призводити до утворення простроченої заборгованості. Особливо гостро ця проблема проявляється у випадках пролонгації позики, повторного кредитування та недостатнього розуміння клієнтом повної вартості кредитного продукту [24; 25].

Ще одним вагомим ризиком є недостатній рівень фінансової грамотності населення. Багато позичальників не усвідомлюють повною мірою умов кредитного договору, не розраховують власне боргове навантаження та не враховують можливі наслідки несвоєчасного погашення заборгованості. За даними Шевальдіної В. Г. та Нікітіна А. В., поведінкова модель споживачів істотно впливає на структуру проблемної заборгованості та рівень платоспроможності позичальників. Унаслідок цього мікрокредит часто використовується не як разовий інструмент покриття

тимчасових витрат, а як постійне джерело фінансування поточного споживання, що посилює боргову залежність домогосподарств [10].

Регуляторні обмеження та законодавчі зміни також можуть виступати як фактор ризику для ринку. З одного боку, посилення вимог до розкриття інформації, обмеження штрафних санкцій, контроль реальної вартості кредиту та підвищення стандартів захисту прав споживачів є позитивним явищем. З іншого боку, жорсткі регуляторні вимоги можуть знижувати прибутковість небанківських фінансових установ та обмежувати їх здатність обслуговувати окремі категорії позичальників, передусім у ризикових або соціально вразливих сегментах. Це означає, що регуляторна політика має бути збалансованою та поєднувати контроль і підтримку стабільності самого ринку.

Не менш важливим чинником ризику виступає економічна нестабільність, яка проявляється через коливання доходів населення, інфляційний тиск, нестійкість зайнятості та загальне зниження платоспроможності домогосподарств. За таких умов попит на мікрокредити зростає, але одночасно підвищується ймовірність їх неповернення. Для небанківських фінансових установ це означає зростання кредитного ризику, а для населення - підвищення небезпеки накопичення боргових зобов'язань [14; 28].

Для комплексного оцінювання проблем та ризиків мікрокредитування доцільно систематизувати їх за категоріями, що дозволяє більш наочно виявити основні фактори, які впливають на ефективність роботи небанківських фінансових установ. Врахування економічних, регуляторних, операційних та поведінкових чинників забезпечує можливість виявлення ключових напрямів удосконалення системи мікрокредитування та розробки рекомендацій щодо зниження ризиків для позичальників і кредиторів. Таблиця 2.7 демонструє класифікацію основних проблем і ризиків на сучасному ринку мікрокредитування України [7; 10; 20; 25].

Таблиця 2.7 - Основні проблеми та ризики мікрокредитування населення в Україні

Проблема / ризик	Характеристика	Потенційний вплив
Висока процентна ставка та повна вартість кредиту	Значне фінансове навантаження для позичальників, зростання вартості при пролонгації	Зростання простроченої заборгованості
Недостатня фінансова грамотність	Неправильне планування витрат та оцінка кредитних умов	Підвищення ризику дефолтів
Регуляторні обмеження	Жорсткі вимоги до ставок, штрафів та інформування клієнта	Зниження прибутковості та доступності кредитів
Економічна нестабільність	Коливання доходів, зайнятості та інфляційний тиск	Підвищення ризику неплатоспроможності
Операційні ризики	Помилки в обробці заявок, збої цифрових систем, неточності скорингу	Зниження ефективності роботи установ

Джерело: складено на основі даних [7; 10; 20; 25].

Аналіз представлених даних дозволяє зробити висновок, що найбільший вплив на функціонування ринку мікрокредитування мають кредитний ризик, висока вартість кредиту та економічна нестабільність населення. Недостатня фінансова грамотність та регуляторні фактори також відіграють важливу роль, впливаючи як на поведінку позичальників, так і на умови діяльності небанківських фінансових установ. Водночас операційні ризики, пов'язані з цифровими системами та внутрішніми процесами кредиторів, є більш контрольованими, проте потребують постійного моніторингу та вдосконалення.

Для більш наочного відображення структури ризиків мікрокредитування доцільно розглянути їх розподіл за типами (см. рис. 2.3).

Такий аналіз дозволяє визначити пріоритетні напрями для підвищення ефективності мікрокредитування: впровадження освітніх програм для клієнтів, удосконалення регуляторних механізмів, підвищення якості цифрового скорингу та оптимізацію внутрішніх процедур небанківських фінансових установ. Саме ці заходи здатні зменшити ризики, підвищити довіру населення до ринку та сприяти стійкому розвитку системи мікрокредитування в Україні.

Рисунок 2.3 - Розподіл ризиків мікрокредитування за типами у % [4; 7; 19]

Перспективними напрямками розвитку мікрокредитування в Україні є цифровізація процесів кредитування, підвищення фінансової грамотності населення, диверсифікація кредитних продуктів та подальший розвиток регуляторної бази. Водночас кожен із цих напрямів потребує більш детального розгляду, оскільки саме від глибини їх реалізації залежить не лише розширення доступу населення до фінансових ресурсів, а й підвищення якості самого ринку мікрокредитування.

Першим перспективним напрямом є цифровізація процесів кредитування. Її значення полягає не лише у переведенні окремих операцій в онлайн-формат, а у повній трансформації механізму взаємодії між кредитором і позичальником. Використання онлайн-платформ, мобільних застосунків, електронної ідентифікації, автоматизованих скорингових систем, інтеграції з бюро кредитних історій та сервісами відкритого банкінгу дозволяє значно скоротити час ухвалення рішення, зменшити операційні витрати та підвищити точність оцінки кредитного ризику. Для позичальника це означає швидший і зручніший доступ до фінансової послуги, а для фінансової установи - можливість ефективніше сегментувати клієнтів, виявляти ризикові заявки та знижувати частку проблемних кредитів.

Окремим перспективним напрямом у межах цифровізації є використання штучного інтелекту та поведінкового скорингу, що дозволяє враховувати не лише формальні показники клієнта, а й його фінансову поведінку в динаміці. У результаті цифровізація має розглядатися не просто як технічне оновлення, а як основа побудови більш швидкої, точної та безпечної системи мікрокредитування [5; 7; 19].

Другим важливим напрямом виступає підвищення фінансової грамотності населення. Для ринку мікрокредитування цей чинник має першочергове значення, оскільки значна частина ризиків пов'язана не лише з політикою кредиторів, а й із неготовністю самих позичальників адекватно оцінювати наслідки боргових рішень. Освітні програми у цій сфері мають бути спрямовані не лише на загальне ознайомлення населення з поняттями процентної ставки чи кредитного договору, а й на формування конкретних навичок: уміння порівнювати кредитні продукти, аналізувати реальну річну процентну ставку, оцінювати ризики пролонгації, планувати особистий бюджет та уникати циклічного кредитування. Особливу увагу доцільно приділяти молоді, соціально вразливим категоріям населення та особам із нестабільними доходами, оскільки саме ці групи найчастіше стають активними користувачами короткострокових позик. Підвищення рівня фінансової грамотності сприятиме не лише зниженню простроченої заборгованості, а й формуванню більш відповідального попиту на мікрокредитні послуги [6; 9; 10].

Третім перспективним напрямом є диверсифікація кредитних продуктів. На сучасному етапі значна частина ринку мікрокредитування в Україні орієнтована на стандартизовані короткострокові позики для покриття поточних витрат. Така модель має обмежений потенціал розвитку, оскільки концентрується переважно на споживчому сегменті й не враховує повною мірою різноманітність потреб різних груп позичальників. У перспективі доцільним є розширення лінійки мікрокредитних продуктів шляхом створення спеціалізованих позик для малого бізнесу, самозайнятих осіб, сільського населення, внутрішньо переміщених осіб, молодих підприємців та інших соціально вразливих категорій. Така диверсифікація дозволить змістити акцент із виключно споживчого кредитування на підтримку економічної активності, розвитку мікропідприємництва та самозайнятості. Крім

того, розширення продуктового ряду може сприяти зниженню ризиків самого ринку, оскільки сегментація клієнтів і продуктів дозволяє точніше оцінювати кредитоспроможність позичальника та формувати більш гнучкі умови фінансування [4; 15].

Четвертим напрямом є подальший розвиток регуляторної бази. Йдеться не лише про посилення контролю за процентними ставками чи штрафними санкціями, а про формування більш цілісної та передбачуваної системи правил функціонування ринку мікrokредитування. До пріоритетних завдань у цій сфері належать удосконалення стандартів розкриття інформації для позичальника, контроль рекламних практик, запобігання маніпулятивним способам просування кредитних продуктів, посилення вимог до оцінки платоспроможності клієнта та удосконалення порядку роботи з простроченою заборгованістю. Важливим є і розвиток механізмів нагляду за поведінкою небанківських фінансових установ у цифровому середовищі, оскільки саме онлайн-канали стали основним способом реалізації мікrokредитних послуг. Регуляторна політика повинна бути спрямована на досягнення балансу: з одного боку, не допустити зловживань на ринку, а з іншого - не створити надмірних бар'єрів для легальних і фінансово стійких учасників. У довгостроковій перспективі саме якість регуляторного середовища визначатиме рівень довіри населення до ринку мікrokредитування та можливості його подальшого розвитку [20; 21; 45].

Отже, перспективні напрями розвитку мікrokредитування в Україні мають розглядатися не як окремі ізольовані заходи, а як взаємопов'язана система змін. Цифровізація без фінансової грамотності може лише прискорити доступ до ризикових позик. Розвиток регулювання без диверсифікації продуктів може звузити ринок до одноманітних схем короткострокового кредитування. Підвищення фінансової грамотності без належного захисту прав споживачів не забезпечить достатнього ефекту в умовах інформаційної асиметрії. Саме тому найбільший результат може дати лише комплексний підхід, за якого технологічні інновації, освітні програми, регуляторні механізми та продуктивний розвиток реалізуються паралельно та узгоджено.

Проведений аналіз показує, що ринок мікрокредитування в Україні розвивається динамічно, проте функціонує під впливом низки проблем та ризиків. Серед основних факторів, що негативно впливають на ефективність ринку, виділяються висока фактична вартість кредитів, недостатній рівень фінансової грамотності населення, економічна нестабільність та регуляторні обмеження. Водночас операційні та технологічні ризики залишаються більш контрольованими завдяки поширенню цифрових платформ і автоматизованих систем оцінки позичальників.

Для мінімізації ризиків та підвищення ефективності мікрокредитування доцільно реалізовувати комплексні заходи: удосконалювати регуляторну базу, розширювати цифровізацію фінансових процесів, підвищувати фінансову грамотність населення, а також диверсифікувати кредитні продукти з урахуванням потреб різних категорій позичальників [4; 5; 19].

Таким чином, перспективний розвиток мікрокредитного ринку в Україні можливий лише за умови комплексного підходу, який поєднує технологічні інновації, соціально-освітні програми та ефективне державне регулювання. Реалізація цих напрямів забезпечить стійке функціонування ринку, розширення фінансової інклюзії та підвищення доступності кредитних ресурсів для населення.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад, сучасного стану та перспектив розвитку мікрокредитування населення в Україні було отримано такі висновки.

1. Досліджено сутність та економічну природу мікрокредитування. Встановлено, що мікрокредитування є специфічним сегментом фінансового ринку, у межах якого фізичним особам надаються невеликі за сумою, переважно короткострокові позики на умовах поверненості, строковості та платності. Його економічна природа проявляється через поєднання кредитної, соціальної та інституційної функцій, оскільки мікрокредити одночасно забезпечують доступ до фінансових ресурсів, підтримують поточну платоспроможність населення та розширюють фінансову інклюзію. Визначено, що в сучасних умовах мікрокредитування дедалі більше пов'язується з цифровими фінансовими сервісами, автоматизованим скорингом і спрощеним дистанційним обслуговуванням клієнтів.

2. Охарактеризовано форми, види мікрокредитів та учасників ринку мікрокредитування. З'ясовано, що мікрокредити класифікуються за цільовим призначенням, строком користування, способом надання, формою видачі коштів, порядком погашення та характером користування. Встановлено, що найбільш поширеними є короткострокові споживчі онлайн-кредити, які надаються безготівково та оформлюються дистанційно. Основними учасниками ринку виступають фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди, бюро кредитних історій, платіжні системи та Національний банк України як регулятор, причому домінуючу роль у сегменті масового мікрокредитування відіграють саме фінансові компанії.

3. Проаналізовано зарубіжний досвід розвитку мікрокредитування населення. Встановлено, що міжнародна практика засвідчує залежність ефективності мікрокредитування від поєднання фінансової доступності, цифрової

інфраструктури та належного регуляторного середовища. З'ясовано, що у 2024-2025 роках світовий ринок мікрокредитування розвивався в умовах зростання фінансової інклюзії та прискорення цифровізації, а в європейських країнах він функціонує як інституційно врегульований інструмент підтримки мікропідприємництва та вразливих категорій населення. Обґрунтовано, що для України практичне значення мають не механічне копіювання зарубіжних моделей, а адаптація тих підходів, які забезпечують баланс між швидкістю кредитування, прозорістю умов, контролем ризиків і захистом прав споживачів.

4. Досліджено сучасний стан ринку мікрокредитування в Україні. Визначено, що у 2024-2025 роках цей сегмент розвивався динамічно, зберігаючи високий попит населення на короткострокові фінансові послуги. Встановлено, що у 2024 році українці оформили 5,9 млн мікрокредитів на суму 37,11 млрд грн, а у першому півріччі 2025 року - 4,39 млн договорів на 26,44 млрд грн, тоді як за дев'ять місяців 2025 року кількість мікрокредитів досягла 6,5 млн, а їх сукупний обсяг перевищив 40 млрд грн. Водночас зростання масштабів кредитування супроводжувалося підвищенням боргового навантаження населення: заборгованість перед мікрофінансовими організаціями у 2025 році перевищила 25 млрд грн, що свідчить про необхідність посиленого контролю якості кредитного портфеля та дотримання принципів відповідального кредитування.

5. Також розширено аналіз нормативно-правової бази мікрокредитування. Встановлено, що сучасне правове регулювання цього сегмента спирається на Закон України "Про споживче кредитування", Закон України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", Закон України "Про організацію формування та обігу кредитних історій" та наглядові акти Національного банку України. З'ясовано, що в умовах 2024-2025 років особливого значення набули вимоги до розкриття повної вартості кредиту, реальної річної процентної ставки, змісту рекламних матеріалів та якості переддоговірного інформування споживача. Обґрунтовано, що подальший розвиток ринку мікрокредитування безпосередньо залежить не лише від попиту населення, а й від ефективності правозастосування та якості наглядового контролю.

6. Оцінено роль небанківських фінансових установ у розвитку мікрокредитування. Визначено, що саме вони є головною рушійною силою цього сегмента фінансового ринку, оскільки забезпечують масове надання короткострокових позик у цифровому форматі. Встановлено, що станом на вересень 2025 року в Україні функціонувало 418 фінансових компаній, 88 кредитних спілок, 104 ломбарди та 18 інших кредитних установ, причому частка фінансових компаній у структурі небанківських кредиторів становила близько 66,0. З'ясовано, що попри скорочення кількості установ, масштаби їх діяльності зростали, що підтверджує процес концентрації, укрупнення та зміцнення фінансової бази небанківського сектору.

7. Також встановлено, що небанківські фінансові установи виконують не лише економічну, а й соціальну функцію, сприяючи залученню до фінансової системи тих груп населення, які не мають доступу до банківських кредитів. З'ясовано, що ринок мікрокредитування в Україні майже повністю цифровізований, а частка онлайн-кредитів у загальній кількості договорів є домінуючою. Водночас така доступність супроводжується ризиком повторного та циклічного кредитування, зростанням боргового навантаження та потребою в удосконаленні механізмів оцінки платоспроможності клієнтів. Це дає підстави стверджувати, що подальший розвиток небанківського сектору має базуватися на поєднанні швидкості обслуговування, технологічності, фінансової стійкості та дотримання прав споживача.

8. Проаналізовано основні проблеми, ризики та перспективні напрями розвитку мікрокредитування в Україні. Встановлено, що до ключових проблем належать висока фактична вартість кредитів, недостатній рівень фінансової грамотності населення, повторне кредитування, інформаційна асиметрія між кредитором і позичальником, а також економічна нестабільність. З'ясовано, що найбільший ризик для ринку становить поєднання високого попиту на короткострокові позики з обмеженою здатністю частини домогосподарств обслуговувати борг без погіршення власного фінансового стану. Водночас визначено, що операційні та технологічні ризики є більш контрольованими завдяки

розвитку цифрових платформ, скорингових систем та автоматизації кредитного процесу.

9. Обґрунтовано, що перспективний розвиток мікрокредитування в Україні пов'язаний із чотирма основними напрямками: цифровізацією процесів кредитування, підвищенням фінансової грамотності населення, диверсифікацією кредитних продуктів та подальшим розвитком регуляторної бази. Встановлено, що цифровізація має охоплювати не лише онлайн-оформлення кредиту, а й використання точніших моделей скорингу та дистанційної верифікації клієнтів. Підвищення фінансової грамотності розглядається як умова зниження боргової вразливості населення, а диверсифікація продуктів - як спосіб переорієнтації ринку з виключно споживчого кредитування на підтримку самозайнятості, малого бізнесу та соціально вразливих категорій позичальників. Подальший розвиток регуляторної бази має бути спрямований на досягнення балансу між захистом прав споживачів і збереженням економічної життєздатності легальних учасників ринку.

Отже, проведене дослідження дало підстави стверджувати, що мікрокредитування в Україні є важливим сегментом фінансового ринку, який поєднує економічну доступність, цифрову зручність та соціальну значущість, але одночасно супроводжується суттєвими ризиками для фінансової стабільності домогосподарств. Його подальший розвиток має спиратися на комплексний підхід, який охоплює вдосконалення регулювання, підвищення фінансової грамотності, розвиток фінансових технологій, диверсифікацію кредитних продуктів і посилення захисту прав споживачів. Саме така модель здатна забезпечити більш збалансоване, прозоре та стійке функціонування ринку мікрокредитування населення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Троцюк Н. В. Правове регулювання діяльності мікрофінансових організацій в Україні. Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2021. № 2(59). С. 141–148. URL: [file:///C:/Users/Reez/Downloads/21%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Reez/Downloads/21%20(3).pdf) (дата звернення: 07.05.2026).
2. Сидорук В. Д. Споживче кредитування в Україні: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/07b6dab5-5184-49fe-a6ad-33c1acad00ff/content> (дата звернення: 07.05.2026).
3. Назаркевич І., Дацків Н., Петик Л. Розвиток ринку небанківських фінансових установ в Україні в умовах нестабільності. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2025. Вип. 68. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/13844/14346> (дата звернення: 07.05.2026).
4. Zaslavska O. I. Роль небанківських фінансових установ в умовах війни: виклики, адаптація та перспективи. *Економіка: реалії часу*. 2025. № 2(78). С. 67–74. DOI: 10.15276/ETR.02.2025.7. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2025/No2/67.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).
5. Давимука О. І. Альтернативне кредитування як чинник фінансової інклюзії в цифровій економіці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2025. Вип. 2(66). С. 179–183. DOI: 10.24144/2409-6857.2025.2(66).179-183. URL: <https://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/343147> (дата звернення: 07.05.2026).
6. Prymostka L. O., Krasnova I., Prymostka O., Nikitin A., Shevaldina V. Фінансова інклюзія в Україні: детермінанти та оцінка. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 2. No. 33. P. 500–512. DOI:

10.18371/fcaptp.v2i33.207218.

URL:

<https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3012> (дата звернення: 07.05.2026).

7. Лозова В. О. Моделювання ризику при кредитуванні онлайн

[Електронний ресурс].

URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/594c5cbd-1d1b-45bd-89ab-004a6a720d0d/content> (дата звернення: 07.05.2026).

8. Кривень Н. В. Зарубіжний досвід мікрокредитування

[Електронний ресурс].

URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9acfba53-8604-45f7-85bf-bb2afa4f77c4/content> (дата звернення: 07.05.2026).

9. Анджелі Е., Чівічі А., Бомбаж Ф. Вплив мікрокредитування на

економічне зростання країн, що розвиваються: докази та перспективи з Албанії

[Електронний ресурс]. URL: [https://ecdev.com.ua/uk/journals/t-24-2-2025/vpliv-](https://ecdev.com.ua/uk/journals/t-24-2-2025/vpliv-mikrokredituvannya-na-ekonomichne-zrostannya-krayin-shcho-rozvivayutsya-dokazi-ta-perspektivi-z-albaniyi)

[mikrokredituvannya-na-ekonomichne-zrostannya-krayin-shcho-rozvivayutsya-dokazi-ta-perspektivi-z-albaniyi](https://ecdev.com.ua/uk/journals/t-24-2-2025/vpliv-mikrokredituvannya-na-ekonomichne-zrostannya-krayin-shcho-rozvivayutsya-dokazi-ta-perspektivi-z-albaniyi) (дата звернення: 07.05.2026).

10. Шевальдіна В. Г., Нікітін А. В., Журавльов О. С. Поведінкові

аспекти кредитної інклюдії населення. *Міжнародний науковий журнал*

«Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2024. № 6(86). Т. 2. URL:

<https://www.inter-nauka.com/issues/economic2024/6/9980> (дата звернення: 07.05.2026).

11. Огляд небанківського фінансового сектору. 2024 [Електронний

ресурс]. URL: [https://bank.gov.ua/en/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-](https://bank.gov.ua/en/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2024-roku)

[sektoru-berezen-2024-roku](https://bank.gov.ua/en/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2024-roku) (дата звернення: 07.05.2026).

12. Nonbanking Sector Review. 2025 [Електронний ресурс]. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-05.pdf (дата звернення: 07.05.2026).

13. Ринок кредитування в Україні [Електронний ресурс]. URL:

<https://interfax.com.ua/news/blog/945991.html> (дата звернення: 07.05.2026).

14. Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А. Проблеми та перспективи розвитку

мікрокредитування в Україні [Електронний ресурс]. URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e1e76420-42e8-46d1-bba1-3b3f817e97b4/content> (дата звернення: 07.05.2026).

15. Кулик О. Мікрокредитування як передумова післявоєнного відновлення туристичного бізнесу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3295> (дата звернення: 07.05.2026).

16. Зелениця І. А. Стратегія сталого розвитку малого бізнесу в умовах післявоєнного відновлення України [Електронний ресурс]. URL: <https://jqmth.donnu.edu.ua/article/view/19224> (дата звернення: 07.05.2026).

17. Мікрокредитування в Україні: що відбувається і куди рухаємося [Електронний ресурс]. URL: <https://fintechinsider.com.ua/mikrokredytuvannya-v-ukrayini-shho-vidbuvayetsya-i-kudy-my-ruhayemosya/> (дата звернення: 07.05.2026).

18. Принципи справедливого кредитування [Електронний ресурс]. URL: <https://epravda.com.ua/projects/pravda-pro-kredyty/principi-spravedlivogo-kredituvannya-814441/> (дата звернення: 07.05.2026).

19. Ukr Microlending Mystery Shopping Memorandum. 2021 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/186/Ukr-Microlending-Mystery-Shopping-Memorandum-Oct-2021.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).

20. Національний банк України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2026).

21. Обмеження ставки по кредитах [Електронний ресурс]. URL: <https://alvaprivacy.ua/ua/poslugi/advokat/po-kredytam/obmezhennya-stavki> (дата звернення: 07.05.2026).

22. Фінансовий ринок України [Електронний ресурс]. URL: <https://vafk.com.ua/archives/8097> (дата звернення: 07.05.2026).

23. З 1 січня змінюються правила мікрокредитування [Електронний ресурс]. URL: https://biz.ligazakon.net/news/199089_z-1-schnya-zmnyuyutsya-pravila-mkrokredituvannya (дата звернення: 07.05.2026).

24. Мікрокредити в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/credit/micro/> (дата звернення: 07.05.2026).
25. Правда про кредити [Електронний ресурс]. URL: <https://epravda.com.ua/projects/pravda-pro-kredyty/2024/09/11/719126/> (дата звернення: 07.05.2026).
26. Циганова Н. В., Карпенко М. С. Роль споживчого кредитування у забезпеченні сталого розвитку країни // Новітні тренди розвитку страхового ринку: синергія інновацій та фінансової безпеки : зб. наук. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 15 трав. 2025 р. Київ : КНЕУ, 2025. С. 81–84. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d5e930-5827-4109-a006-f375f8ff41f5/content> (дата звернення: 07.05.2026).
27. Аналітика МФО 2024 [Електронний ресурс]. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/mfo-2024> (дата звернення: 07.05.2026).
28. The Global Findex Database 2025 [Електронний ресурс]. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex> (дата звернення: 07.05.2026).
29. Digital credit [Електронний ресурс]. World Bank. URL: <https://digitalfinance.worldbank.org/topics/digital-credit> (дата звернення: 07.05.2026).
30. Survey on Microfinance in Europe. 2025 edition [Електронний ресурс]. European Microfinance Network, Microfinance Centre. URL: <https://www.european-microfinance.org/wp-content/uploads/2026/02/Survey-on-Microfinane-in-Europe-2025.pdf> (дата звернення: 07.05.2026).
31. Financial Access Survey - IMF Data [Електронний ресурс]. International Monetary Fund. URL: <https://data.imf.org/en/datasets/IMF.STA:FAS> (дата звернення: 07.05.2026).
32. IMF Releases the 2025 Financial Access Survey Results [Електронний ресурс]. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2025/10/29/pr-25351-imf-releases-the-2025-financial-access-survey-results> (дата звернення: 07.05.2026).

33. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19> (дата звернення: 07.05.2026).

34. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1953-20> (дата звернення: 07.05.2026).

35. Про організацію формування та обігу кредитних історій : Закон України від 23.06.2005 № 2704-IV [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-15> (дата звернення: 07.05.2026).

36. Небанківські фінансові установи розкриватимуть інформацію про умови та повну вартість послуг із надання споживчого кредиту на вебсайті та в рекламі [Електронний ресурс]. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nebankivski-finansovi-ustanovi-rozkrivatimut-informatsiyu-pro-umovi-ta-povnu-vartist-poslug-iz-nadannya-spojivchogo-kreditu-na-vebsayti-ta-v-reklami> (дата звернення: 07.05.2026).

37. До двох фінансових компаній застосовано заходи впливу у вигляді штрафу та письмового застереження [Електронний ресурс]. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/do-dvoh-finansovih-kompaniy-zastosovano-zahodi-vplivu-u-viglyadi-shtrafu-ta-pismovogo-zasterejennya> (дата звернення: 07.05.2026).

38. МФО, які кредитують під час війни в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://engage.org.ua/mfo-yaki-kredytuyut-pid-chas-vijny-v-ukrayini-2025-povnyj-oglyad/> (дата звернення: 07.05.2026).

39. Ринок мікрокредитування в Україні в 2025 році [Електронний ресурс]. URL: <https://fingramota.com.ua/blog/rynok-mikrokredytuvannia-v-ukraini-v-2025-rotsi> (дата звернення: 07.05.2026).

40. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny> (дата звернення: 07.05.2026).

41. Українці почали частіше брати мікрокредити [Електронний ресурс]. URL: <https://suspilne.media/1106870-ukrainci-pocali-castise-brati-mikrokrediti-opendatabot/> (дата звернення: 07.05.2026).
42. Annex to Non-bank Financial Sector Review [Електронний ресурс]. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2025-roku> (дата звернення: 07.05.2026).
43. Non-bank Financial Sector Review | March 2025 [Електронний ресурс]. National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-03_eng.pdf?v=12 (дата звернення: 07.05.2026).
44. Microfinance in Europe: Survey report 2024 [Електронний ресурс]. European Commission. URL: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/microfinance-europe-survey-report-2024-2025-07-14_en (дата звернення: 07.05.2026).
45. Фінанси : підручник [Електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/25557/> (дата звернення: 07.05.2026).